

PRIJEDLOG

MINISTARSTVO KULTURE I MEDIJA

**PROGRAM ZAŠTITE I OČUVANJA
KULTURNIH DOBARA ZA 2023. GODINU**

Cetinje, april 2023. godine

I. UVOD

Program zaštite i očuvanja kulturnih dobara za 2023. godinu (u daljem tekstu: Program zaštite), donosi se na osnovu člana 128 Zakona o zaštiti kulturnih dobara, u skladu sa Programom rada Vlade Crne Gore za 2023. godinu.

Cijeneći da su kulturna dobra, prepoznata kao važan faktor nacionalne identifikacije i da predstavljaju dugoročan resurs za održivi razvoj, te su kao takva, prioritet savremenih državnih politika, Programom zaštite, planirana je podrška, finansiranje i sufinansiranje programa i projekata od značaja za ostvarivanje javnog interesa u oblasti kulturne baštine Crne Gore. Shodno Uredbi o načinu i postupku izrade, usklađivanja i praćenja sprovođenja strateških dokumenata i Metodologiji razvijanja politika, izrade i praćenja sprovođenja strateških dokumenata, Program zaštite je kategorisan kao dokument kojim se utvrđuju pravci djelovanja u oblasti unaprjeđenja stanja kulturnih dobara i od važnosti je za implementaciju politike u ovoj oblasti.

Odredbama člana 128 Zakona o zaštiti kulturnih dobara je, pored ostalog, propisano da Program zaštite donosi Vlada, na predlog Ministarstva, na period od jedne godine. Na osnovu navedenog, objavljen je Konkurs za dodjelu sredstava za sufinansiranje projekata Programa zaštite i očuvanja kulturnih dobara Crne Gore u 2023. godini, koji sadrži, pored ostalog, i kriterijume za dodjelu sredstava.

Ministarstvo je Rješenjem broj 13-040/23-155/1 od 24.01.2023. godine, obrazovalo Komisiju za raspodjelu sredstava, koja je nakon analize dostavljenih prijava Ministarstvu predložila projekte i programe, koji su ispunili kriterijume propisane konkursom, a na osnovu kojeg je Ministarstvo kulture i medija formiralo Prijedlog Programa zaštite i očuvanja kulturnih dobara u 2023. godini, a sve u cilju kontinuiranog finansiranja zaštite i očuvanja kulturnih dobara, u skladu sa propisima.

U odnosu na navedeni pravni okvir, strateški cilj Programa zaštite je obezbjeđenje sveobuhvatnog i ravnomjernog tretmana kulturne baštine Crne Gore, kroz četiri operativna cilja, odnosno mjere i to:

1. arheološka i konzervatorska istraživanja;
2. izrada konzervatorskog projekta za sprovođenje konzervatorskih mjera na kulturnim dobrima;
3. edukacija i doedukacija u oblasti kulturne baštine;
4. prezentacija i popularizacija kulturne baštine.

Shodno navedenom, realizacija predloženih projekata će doprinijeti unaprjeđenju stanja kulturnih dobara, širenju znanja o vrijednostima i značaju kulturne baštine, razumijevanju različitih kultura, uspostavljanju blagovremene saradnje između nadležnih institucija i vlasnika – držalaca kulturnih dobara, odnosno nosioca – čuvara nematerijalne baštine, kao i obezbjeđivanju uslova da ista, shodno svojoj namjeni, služe kulturnoj, naučnoj i edukativnoj potrebi pojedinaca i društva.

Uvažavajući izloženo, ovogodišnjim Programom zaštite Ministarstvo kulture i medija je obuhvatilo **45 projekata**, koji će se finansirati iz namjenskih, odnosno opštih prihoda budžeta Ministarstva za 2023. godinu, u ukupnom iznosu od **694.400,00 €**, sa Aktivnosti 20 021 001 001 - Podrška istraživanju i zaštiti kulturnog nasleđa.

II. ANALIZA STANJA

U proteklom periodu (2003 - 2008. godine), nekadašnje Ministarstvo kulture je u okviru Evropskog programa pregleda nacionalnih kulturnih politika, MOZAIK projekta, 2003. godine uradilo Nacionalni izvještaj o kulturnoj politici i izvršilo analizu stanja¹ u kulturnoj baštini, na osnovu koje su pokrenuti procesi u domenu zakonske regulative, a koji su za rezultat imali donošenje seta propisa iz oblasti kulturne baštine (2010 - 2012. godine). Prilikom koncipiranja novog zakonskog okvira poseban izazov predstavljalo je usklađivanje realnih potreba zaštite i očuvanja kulturnih dobara, prije svega, onih koja su u lošem stanju kroz obezbjeđivanja finansijskih izvora za sanaciju, a u skladu sa međunarodnim standardima, potrebama države, razvojnim kapacitetima ustanova kao nosilaca djelatnosti.

Na osnovu člana 8 Zakona o kulturi („Službeni list CG“, broj 49/08), donijet je Nacionalni program razvoja kulture 2011 - 2015, koji je predstavljao prvu dugoročnu projekciju reforme u kulturi Crne Gore. Petogodišnja strategija razvoja kulture u Crnoj Gori bila je zasnovana na analizi svih segmenata kulture, od načela na kojima se razvijaju djelatnosti u kulturi do tehničke i institucionalne potpore njenom unaprjeđenju. Ključni izazovi u predmetnoj strategiji bili su postizanje ravnomjernog razvoja svih djelatnosti kulture na nacionalnom i lokalnom nivou, jačanje pravno-institucionalne podrške i jačanje kadrovskih kapaciteta. Nakon petogodišnjeg sprovođenja navedenog dokumenta, Vlada Crne Gore, na prijedlog Ministarstva kulture donijela je Program razvoja kulture 2016 – 2020. koji definiše strateška opredjeljenja kulturne politike i osnovne mjere koje je Ministarstvo sprovelo u razvoju i afirmaciji kulture i kulturno-umjetničkog stvaralaštva, zaštiti kulturne baštine i afirmaciji kulturnih identiteta koji odražavaju tradiciju i savremenost Crne Gore.

Uslijed brojnih nedostataka u dokumentacionoj osnovi za zaštitu kulturnih dobara, kao i prepoznatih slabosti u kadrovskim i institucionalnim nosiocima djelatnosti zaštite i očuvanja kulturne baštine, Ministarstvo je usvojilo i realizovalo Projekat „Revalorizacija kulturnih dobara Crne Gore“, a u skladu sa Programom rada Vlade za 2014. godinu. Projekat je obuhvatio kulturna dobra, koja taj status imaju prema ranijim propisima, od ustanovljavanja institucionalne i zakonodavne zaštite kulturnih dobara, 1948. godine. Cijeneći da je revalorizacija stručna i naučna ocjena svojstava, osobenosti i značaja kulturnog dobra, radi provjere njegove kulturne vrijednosti, projekat je, pored ostalog, obuhvatio i definisanje mjera zaštite i nosioce istih, a sve u cilju unaprjeđenja stanja kulturnih dobara.

U okviru poslova na strateškom planiranju u kulturnoj baštini, nekadašnje Ministarstvo kulture pristupilo je i analizi stručnih kapaciteta zaposlenih u državnim organima, nacionalnim i lokalnim javnim ustanovama koje obavljaju konzervatorsku, muzejsku, bibliotečku, arhivsku i kinotečku djelatnost, i izradilo Informaciju o kadrovskim kapacitetima organa i ustanova koji se bave zaštitom i očuvanjem kulturne baštine (septembar 2018. godine)². Predmetna informacija obuhvatila je zaposlene na poslovima zaštite i očuvanja kulturne baštine u 3 organa državne uprave, 8 nacionalnih javnih ustanova i 32 lokalne javne ustanove. Ciljevi ove analize su evaluacija broja i strukture kadrovskih kapaciteta iz oblasti kulturne baštine, odnosno zaposlenih u navedenim ustanovama i prijedlog mjera za jačanje kadrovske strukture i planiranje u pogledu obrazovanja neophodnog kadra u djelatnostima zaštite i očuvanja kulturne baštine.

Nadalje, na osnovu navedene analize kadrova, sproveden je postupak organizovanja Interdisciplinarnog studijskog programa konzervacije i restauracije pri Fakultetu likovnih umjetnosti Univerziteta Crne Gore, 2021. godine, i obezbijeđena sredstva za petogodišnji studijski program, pri

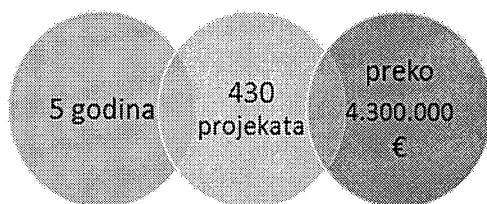
¹ Stanje kulturne baštine Crne Gore, Ministarstvo kulture, Podgorica 2006. godina

² Zaključak Vlade Crne Gore br. 07-4447 od 27.09.2018. godine

čemu je iznos od 140.000,00 eura realizovan iz budžeta kulturne baštine za 2021. godinu, i to za finansiranje prve dvije studijske godine. Shodno ovim aktivnostima, u septembru 2021. godine je upisana prva generacija konzervatora i restauratora, i još važnije, otpočeo je proces obezbjeđivanja ovog defisicitarnog kadra za budućnost u razvoju konzervatorske, muzejske, bibliotečke, arhivske i kinotečke djelatnosti. Takođe, stvoreni su uslovi za unaprjeđenje zaštite svih vrsta kulturnih dobara Crne Gore i obezbijeđeno školovanje budućih konzervatora, kako bi se unaprijedio kadrovski kapacitet u oblasti konzervacije, a u odnosu na kadar koji je svojevremeno školovan na nekadašnjem Kulturološkom fakultetu, koji je radio na Cetinju u periodu od 1982. do 1988. godine.

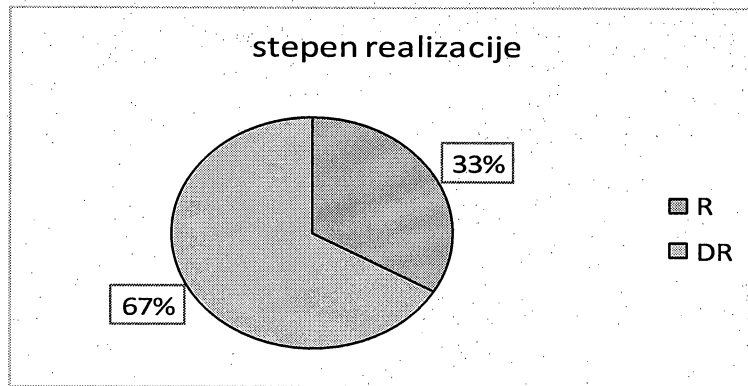
Pored navedenog, nekadašnje Ministarstvo kulture je sa Organizacijom za obrazovanje, nauku i kulturu Ujedinjenih nacija (UNESCO), krajem 2019. godine, potpisalo Sporazum o realizaciji UNESCO projekta „Jačanje upravljanja, promocije i održivog korištenja kulturne baštine za razvoj u Crnoj Gori“, koji podrazumijeva tri faze, i to izradu dokumenata o: razvoju kulturne baštine za period 2020-2025; zaštiti i održivom korištenju kulturne baštine i institucionalnom okviru i kapacitetima državnih organa i javnih ustanova nadležnih za zaštitu i upravljanje kulturnom baštinom. Predmetni Projekat, realizuju eksperti koje je angažovala Organizacija za obrazovanje, nauku i kulturu Ujedinjenih nacija (UNESCO), a koji treba da da odgovore na brojna pitanja od strateškog značaja za dalje unaprjeđenje sistema zaštite kulturne baštine na državnom nivou. Zbog pandemije COVID projekat nije realizovan u planiranom terminu, već se njegova finalizacija očekuje krajem tekuće godine.

Shodno članu 128 Zakona o zaštiti kulturnih dobara i Programu rada Vlade Crne Gore, Program zaštite i očuvanja kulturnih dobara donosi se na godišnjem nivou, u kontinuitetu od 2012. godine. Primjera radi, u periodu od 2016. zaključno sa 2020. godinom, ukupna ulaganja u projekte na zaštiti i očuvanju kulturnih dobara prikazana su u grafikonu dolje.



Program zaštite i očuvanja kulturnih dobara 2016 - 2020. godine

Pogramom zaštite i očuvanja kulturnih dobara za 2021. godinu obuhvaćeno je 27 programa i projekata od značaja za ostvarivanje javnog interesa u oblasti kulturne baštine Crne Gore, i opredijeljen iznos od



340.550,00 €. Zbog kasnijeg utvrđivanja Zakona o Budžetu za 2021. godinu i reorganizacije državnog organa nadležnog za poslove kulture, realizacija ovih projekata se odvijala u periodu 2022. i 2023. godine. Ističemo da je Programom zaštite i očuvanja kulturnih dobara za 2022. godinu Ministarstvo kulture i medija je obuhvatilo **17 projekata**, za čiju realizaciju je opredijeljen iznos od **230.400,00 €**, kao i da se ovi projekti realizuju u tekuće godine, o čemu će Ministarstvo izvještavati krajem navedene godine.

Odredbama Zakona o zaštiti kulturnih dobara („Službeni list CG“ broj 18/19), propisano je, pored ostalog, da komisija koju obrazuje Ministarstvo, vrši raspodjelu sredstava za zaštitu i očuvanje kulturnih dobara, a da Konkurs koji se objavljuje na internet stranici Ministarstva sadrži uslove za dodjelu sredstava. Shodno citiranim odredbama, ovo Ministarstvo je objavilo Konkurs za dodjelu sredstava za sufinansiranje projekata Programa zaštite i očuvanja kulturnih dobara Crne Gore u 2023. godini, kao i obrazovalo Komisiju za raspodjelu sredstava Programa zaštite i očuvanja kulturnih dobara za 2023. godinu, Rješenjem broj 13-040/23-155/1 od 24.01.2023. godine. Predmetna komisija je u postupku otvaranja prijave utvrdila da je dostavljeno 92 (devedesetdvije) prijave, koje je Komisija vrednovala na osnovu sljedećih kriterijuma propisanih konkursom:

- 1) doprinos prijavljenog projekta ostvarivanju javnog interesa i realizaciji strateških ciljeva u oblasti zaštite i očuvanja kulturnih dobara,
- 2) kvalitet prijavljenog projekta,
- 3) reference podnosioca prijave, odnosno realizatora projekta,
- 4) stepen izvršavanja obaveza iz prethodnog perioda u realizaciji projekata iz oblasti zaštite i očuvanja kulturnih dobara,
- 5) doprinos razvoju multinacionalnih i multikulturalnih vrijednosti,
- 6) doprinos podsticanju internacionalnog dijaloga i stimulisanju razvoja partnerstva,
- 7) međunarodna afirmacija crnogorske kulturne baštine,
- 8) ravnomjerni kulturni razvoj Crne Gore, odnosno opštine,
- 9) doprinos očuvanju tradicije i crnogorske kulturne baštine,
- 10) realnost budžeta projekta i obezbijeđenost uslova za njegovu realizaciju,
- 11) visok stepen fizičke ugroženosti kulturnog dobra (posebno hitne intervencije),
- 12) nastavak radova koji su u završnoj fazi, nezavisno od stepena ugroženosti,
- 13) pripremljena projektna dokumentacija za izvođenje konzervatorskih radova.

Predmetni Konkurs se odnosio na sljedeće oblasti:

1. arheološka i konzervatorska istraživanja;
2. izrada konzervatorskog projekta i sprovođenje konzervatorskih mjera na kulturnim dobrima;
3. edukacija i doedukacija u oblasti kulturne baštine;
4. prezentacija i popularizacija kulturne baštine.

Nakon izvršenog vrednovanja Komisija je utvrdila da je određeni broj prijava ravnopravno tretirao oblast izradu konzervatorskih projekata i sprovođenje konzervatorskih mjera i konstatovala da se prijave odnose na četiri gore navedene oblasti. Cijeneći navedeno, Komisija je predložila Ministarstvu kulture i medija 45 projekata za Prijedlog Programa zaštite i očuvanja kulturnih dobara za 2023. godinu.

III. OPERATIVNI CILJEVI I PRATEĆI INDIKATORI UČINKA

Imajući u vidu stanje u resoru kulturne baštine, strateški cilj Programa zaštite je sveobuhvatni i ravnomjerni tretman kulturne baštine Crne Gore, kroz četiri operativna cilja, odnosno mjere i to:

1. arheološka i konzervatorska istraživanja;
2. izrada konzervatorskog projekta i sprovođenje konzervatorskih mjera na kulturnim dobrima;
3. edukacija i doedukacija u oblasti kulturne baštine;
4. prezentacija i popularizacija kulturne baštine.

Realizacijom projekata u okviru navedenih oblasti, tj. sprovođenjem Programa zaštite obezbjeđuje se sveobuhvatan pristup zaštiti i očuvanju kulturne baštine Crne Gore u kontinuitetu. Programom zaštite predviđene su aktivnosti koje umnogome doprinose adekvatnoj zaštiti i očuvanju kulturnih dobara. Stepem realizacije projekata u okviru navedenih oblasti predstavlja osnovni prateći indikator učinka, koji na godišnjem nivou prati broj realizovanih projekata, broj unaprijeđenih kulturnih dobara i vidljivost projekata i medijska pokrivenost.

IV. KLJUČNE AKTIVNOSTI ZA SPROVOĐENJE OPERATIVNIH CILJEVA

Programom zaštite za 2023. godinu obuhvaćeno je **45 projekata** i to za sljedeće oblasti:

1. arheološka i konzervatorska istraživanja: 13 projekata;
2. izrada konzervatorskih projekata i sprovođenje konzervatorskih mjera na kulturnim dobrima: 20 projekata;
3. edukacija i doedukacija u oblasti kulturne baštine: 1 projekat;
4. popularizacija i prezentacija kulturne baštine: 11 projekata.

Ukupan iznos opredijeljenih sredstava: **694.400,00 €**.

1. Arheološka i konzervatorska istraživanja

Programom zaštite za 2023. godinu, predviđeno je **13 projekata** u okviru kojih će se vršiti arheološka i konzervatorska istraživanja, u planiranom iznosu od **136.200,00 €**.

1.1. Naziv aktivnosti: Arheološka istraživanja na lokalitetu "Podgajnice", Zaton, Opština Bijelo Polje

Realizator: Opština Bijelo Polje

Opredijeljena sredstva: 16.500,00 €

Obrazloženje: Arheološka istraživanja na lokalitetu sprovode se radi dobijanja novih rezultati i saznanja o objektu ranovizantijske crkve. Na osnovu dobijenih rezultata stvoriće se uslovi za realizaciju aktivnosti na ostacima objekta ranovizantijske crkve, koji su pronađeni tokom '60ih godina prošlog vijeka. Projektom je planirano čišćenje lokaliteta od vegetacije, uklanjanje obrušenog materijala radi otkrivanja nivoa do kojeg se došlo tokom arheoloških istraživanja. Imajući u vidu da bazilike iz navedenog perioda nijesu česte na teritoriji Crne Gore, a naročito ne u sjevernim oblastima, važnost realizacije ovog projekta je od posebnog značaja sa aspekta arheologije kao naučne discipline.

1.2. Naziv aktivnosti: Nastavak istraživanja na arhitektonskim ostacima crkve Sv. Venerande "Ćaf kiš", Opština Tuzi

Realizator: Opština Tuzi

Opredijeljena sredstva: 18.000.00 €

Obrazloženje: Projekat obuhvata nastavak višegodišnjih istraživanja ovog lokaliteta, a sve u cilju dobijanja novih podataka o ostacima Crkve Sv. Venerande Ćaf Kiš, životu na tim prostorima, njenoj starosti, hronološkoj pripadnosti, upotrijebljenim materijalima, tehnologijama i tehnikama građenja, kao i o mikroklimatskim uslovima i njihovom uticaju na stanje kulturnog dobra i neposrednog okruženja.

1.3. Naziv aktivnosti: Nastavak sistematskih arheoloških istraživanja ostataka manastira Samograd (V faza), Opština Bijelo Polje

Realizator: Eparhija budimljansko-nikšićka

Opredijeljena sredstva: 10.000.00 €

Obrazloženje: U periodu 2017 - 2019. godine, JU Polimski muzej iz Berana je na ovoj lokaciji sproveo tri godišnje kampanje arheoloških istraživanja i preventivnih mjera zaštite. Četvrta faza je sprovedena u julu 2022. godine, kroz saradnju Eparhije budimljansko-nikšićke i navedene javne ustanove. Dosadašnji rezultati istraživanja ukazuju na četiri faze aktivnog života na ovoj lokaciji, te se realizacijom ovogodišnjeg projekta, kroz V fazu arheoloških istraživanja, očekuje otkrivanje ostataka objekata koji datiraju iz III i IV vijeka, a koji su srušeni prilikom podizanja dva objekta na akropoli. Istraživanja će se vršiti na prostoru od oko 200 kvadratnih metara u cilju pronalazjenja materijalnih ostataka koji će svjedočiti o postojanju antičkog grada. Nakon realizacije istraživanja biće sprovedene preventivne mjere zaštite u cilju zaštite očuvanja i prezentacije istih.

1.4. Naziv aktivnosti: Arheološka istraživanja ranog bronzanog doba u Crnoj Gori, Opština Zeta

Realizator: Opština Zeta

Opredijeljena sredstva: 10.000,00 €

Obrazloženje: Projekat podrazumijeva istraživanje sačuvanih ostataka objekata iz perioda početka III milenijuma prije nove ere. Međunarodna naučna konferencija o etnokulturnim dešavanjima u Evropi na prelazu iz IV u III milenijum prije nove ere održana je 2018. godine, u Podgorici, čiji je organizator bio Njemački arheološki institut iz Berlina (DAI), nakon koje je uspostavljena saradnja između tog instituta, JU Centar za konzervaciju i arheologiju Crne Gore o realizaciji projekta „Rano bronzano doba Crne Gore – kneževski grobovi“. Takođe, u periodu od 2019-2022 su realizovana istraživanja tri praistorijske humke (Frutak i Kujava, opština Danilovgrad i Odžina glavica, opština Zeta). Projekat obuhvata istraživanje rijetke zemljane humke koja se nalazi u opštini Zeta, pod nazivom „Kneževića glavica“.

1.5. Naziv aktivnosti: Arheološka istraživanja u Matagužima, Opština Zeta

Realizator: Opština Zeta

Opredijeljena sredstva: 6.000,00 €

Obrazloženje: Projekat obuhvata vršenje arheoloških istraživanja lokaliteta Mjace, selo Mataguži, opština Zeta, u kojem su osamdesetih godina prošlog vijeka konstatovani ostaci ilirsko – helenističkog naselja. U periodu 2017-2019 istraženi su kula, bedem i ulazne kapije ilirsko-helenističke fortifikacije koja je objedinjavala nekoliko zemljišnih kompleksa. Predmet ovih istraživanja su temeljne zone bedema gdje je u prethodnom periodu otkriveno mnoštvo keramičkih upotrebni predmeta helenističke provenijencije, kao i ostataka amfora prelaznih faza grčko-italskih tipova od V-I vijeka prije nove ere, koji svjedoče o kulturnoj raznolikosti na teritoriji Crne Gore.

1.6. Naziv aktivnosti: Sistematska arheološka istraživanja Gradca u Tucanju, Opština Petnjica

Realizator: Opština Petnjica

Opredijeljena sredstva: 10.000,00 €

Obrazloženje: Projekat podrazumijeva vršenje arheoloških istraživanja od čijih se rezultata očekuju materijalni dokazi o ostacima antičkog utvrđenja – pravougaone kule i bedemskih zidova, koji se evidentirani na ovom lokalitetu. Kroz njihovu konzervaciju i adekvatnu prezentaciju sprovede se i sljedeće aktivnosti: uklanjanje rastinja i trasiranje prilazne staze do utvrđenja, te izdvajanje građevinskog kamena za sprovođenje konzervatorskih mjera.

1.7. Naziv aktivnosti: Nastavak sistematskih arheološka istraživanja antičkog utvrđenja na Gradini, Opština Rožaje

Realizator: Opština Rožaje

Opredijeljena sredstva: 8.000,00 €

Obrazloženje: U periodu od 2015. do 2019. godine, sprovedeno je pet faza istraživanja na ovom arheološkom lokalitetu, izrađena odgovarajuća dokumentacija, radi unaprjeđenja stanja lokaliteta i formiranja buduće muzejske zbirke od pronađenog pokretnog arheološkog materijala za JU „Zavičajni muzej“, Rožaje. Ovogodišnja arheološka istraživanja, Opština Rožaje će organizovati u saradnji sa relevantnim subjektima iz ove oblasti, a sve u cilju otkrivanja ostataka bedema na istočnoj strani utvrđenja, uz sprovođenje konzervatorskih mjera.

1.8. Naziv aktivnosti: Rekognosciranje šire gradske teritorije Municipijuma S, Opština Pljevlja

Realizator: Opština Pljevlja

Opredijeljena sredstva: 4.000,00 €

Obrazloženje: Projekat obuhvata evidentiranje i izradu detaljne arheološke mape sa GPS koordinatama arheološkog lokaliteta Municipijuma S; dokumentovanje registrovanih antičkih spolija na području cijele opštine; naučnu obradu postojećeg arheološkog materijala u JU Zavičani muzej Pljevlja. Cilj projekta je rješavanje pitanja kontinuiteta odnosno diskontinuiteta života u pljevaljskoj kotlini, imajući u vidu da pojedini podaci svjedoče da se na ovom području živjelo još od praistorije, ali da ne postoje konkretni podaci za ranosrednjovjekovnu istoriju ovog područja. Na ovaj način bi se upotpunila naučna saznanja o istoriji Pljevalja.

1.9. Naziv aktivnosti: Podvodna arheološka istraživanja lokaliteta korita rijeke Zete na teritoriji Opštine Danilovgrad

Realizator: Opština Danilovgrad

Opredijeljena sredstva: 5.700,00 €

Obrazloženje: Započetim rekognosciranjem korita donjeg toka rijeke Zete u 2019. godini, otkrivena je raznosvrtnost pokretnih podvodnih nalaza. Ovaj projekat zamišljen je kao petogodišnji projekat, sa ciljem sagledavanja stanja podvodnih lokaliteta i u dijelu unutrašnjih voda – rijeka, jezera, bunara, rezervoara, kanala i drugih vještačkih stvorenih vodenih površina na obali, centralnoj i sjevernoj regiji Crne Gore. Osim ronilačke prospekcije i izrade elaborata o valorizaciji podvodnih lokaliteta, projektom su predviđena batigrafska MBES i geološka SBP mjerenja na određenom broju evidentiranih, zahvaljujući kojim će se dobiti precizne 3D slike podvodnih struktura i sastava dna. Sprovedene aktivnosti u okviru ovog projekta biće dopuna za Arheološku kartu Crne Gore, kao i drugih strateških dokumenata kojima bi se dugoročno kreirali prioriteta zaštite i očuvanja podvodnih arheoloških lokaliteta. Projekat obuhvata sljedeće aktivnosti: obilazak terena i procjena zatečenog stanja; obilježavanje i osiguravanje lokaliteta u vodi i na površini; GPS pozicioniranje; procjena prostornih granica; utvrđivanje karaktera lokaliteta i hronoloških odrednica.

1.10. Naziv aktivnosti: Sistematska arheološka istraživanja Gradca u Budumlji kod Berana

Realizator: Opština Berane

Opredijeljena sredstva: 15.000,00 €

Obrazloženje: Gradac predstavlja višeslojno gradinsko naselje na prostoru crnogorskog Polimlja. Usljed nedostatka pisanih izvora o ovom dijelu Balkana, arheološka istraživanja i predmeti nađeni prilikom istraživanja predstavljaju materijalni dokaz o životu i istorijskim zbivanjima u Polimlju. Cilj istraživanja je da se otkriju postojeći arhitektonski ostaci bedema i objekata podignutih unutar utvrđenja. U okviru ove faze projekta sprovedeće se sljedeće aktivnosti: pripremni radovi koji obuhvataju popravku i probijanje prilaznog puta već postojećom trasom uskog prilaznog puta; sistematska arheološka istraživanja na prostoru između dva bedema, jer je izvjesno da se na ovom prostoru nalazi većina pokretnih arheoloških nalaza, mjerenje/skeniranje i obrada podataka nakon otkrivanja arhitektonskih ostataka bedema i objekata. Pored navedenog, planira se i izrada arhitektonskih crteža pretpostavljenog izgleda utvrđenja na osnovu zatečenog stanja i prikupljenih podataka sa terena i istorijske građe, na osnovu kojih bi se pristupilo izradi 3D modela (materijalizacija i vizuelizacija).

1.11. Naziv aktivnosti: Arheološka istraživanja Gradine u Brskovu, Opština Mojkovac

Realizator: Opština Mojkovac

Opredijeljena sredstva: 11.000,00 €

Obrazloženje: Nekadašnji rudarski i trgovački centar Brskovo je jedan od najznačajnijih srednjovjekovnih lokaliteta u Crnoj Gori. U proteklom periodu su vršena arheološka istraživanja, te je Opština Mojkovac u saradnji sa JU Centar za konzervaciju i arheologiju, planirala nastavak istih, kao i sprovođenje mjera zaštite na ostacima do sada otkrivenih objekata, edukaciju lokalnog stanovništva o značaju lokaliteta kroz dva predavanja. Istočna kula tvrđave istražena je 2014. godine, dok su radovi na zapadnom dijelu utvrđenja započeti prošle godine. Nastavak arheoloških radova podrazumijeva iskopavanja na zapadnom dijelu utvrđenja, definisanje izgleda zapadne kule i mogućih objekata. Cilj projekta je istraživanje Gradine kao najvažnijeg uporišta i dobijanje odgovora na mnogobrojna pitanja o funkcionisanju najvažnijeg srednjovjekovnog rudarskog mjesta na tlu Crne Gore, kao i unaprjeđenje kulturne i turističke diverzifikacije opštine Mojkovac i sjeverne regije Crne Gore.

1.12. Naziv aktivnosti: Arheološko-konzervatorska istraživanja ranohrišćanske bazilike u Budvi,

Realizator: Opština Budva

Opredijeljena sredstva: 12.000,00 €

Obrazloženje: Ranohrišćanska trobrodna bazilika s transeptom otkrivena je nakon zemljotresa 1979. godine, kada su pronađeni ostaci podnog mozaika u naosu i apsidi, kao i ostaci dekorativne kamene plasike, osnove atrijuma, uokvireni trijemovi, bunar i stepenište. Cijeneći da su ostaci bazilike nedovoljno istraženi, u cilju dobijanja potpunih podataka neophodno je nastaviti arheološko-konzervatorska istraživanja koja su započeta 2018-2019 godine. Navedenim istraživanjima otkrivene su zatvorene cjeline iz helenističkog i rimskog perioda. Rezultati novih istraživanja će poslužiti boljem razumijevanju kulture antičke Budve, strukture njenog stanovništva, društvenih i ekonomskih odnosa, trgovačkih veza i itd. Ovim projektom upotpunit će se kulturno-istorijska slika primorskog regiona tokom helenističkog i rimskog perioda, pa je isti od posebnog značaja za crnogorsku kulturnu baštinu.

1.13. Naziv aktivnosti: Arheološka istraživanja praistorijskog nalazišta Vrbička pećina, Opština Nikšić

Realizator: Opština Nikšić

Opredijeljena sredstva: 10.000,00 €

Obrazloženje: Vrbička pećina se sistematski istražuje od 2012. godine, u okviru nekoliko međunarodnih projekata u kojima su bili uključeni stručnjaci iz mnogih zemalja svijeta. Istraživanjem su otkriveni ostaci holocenskog i pleistocenskog praistorijskog naseljavanja. Rezultati ovih istraživanja i fizičko-hemijskih analiza dopunili bi sliku o načinu života praistorijskih zajednica, ekološkim i klimatskim uslovima u kojima su živjeli i na taj način bi se istakao značaj ovog projekta čiji je cilj definisanje evolutivnih procesa, kulturnih prostiranja i međusobnih kontakata, ideja i znanja. Materijal iz Vrbičke pećine biće izložen u okviru stalne postavke JU Muzeji i galerije Nikšić, radi informisanja lokalne zajednice o vrijednostima i značaju tragova prošlosti na teritoriji Opštine Nikšić. Projekat obuhvata vršenje pripremnih radova, arheoloških iskopavanja i uzimanje uzoraka za analizu i završne radove.

2. Izrada konzervatorskih projekata i sprovođenje konzervatorskih mjera na kulturnim dobrima

Programom zaštite za 2023. godinu, obuhvaćeno je **20 projekata**, za koje je planiran iznos od **495.300,00 €**.

2.1. Naziv aktivnosti: Izrada konzervatorskog projekta sanacije Mosta na Bistrici - Opština Bijelo Polje

Realizator: Opština Bijelo Polje

Opredijeljena sredstva: 3.500,00 €

Obrazloženje: Pretpostavlja se da je most na Bistrici izgrađen krajem XVIII ili početkom XIX vijeka, sa dimenzijama od oko 30 metara, od pritesanog kamena sivog tonaliteta, dok su od fino obrađenog kamena izrađeni detalji arhivolta i vijenca. predstavlja kolsku i pješačku sponu između dvije obale rijeke Bistrice u Bijelom Polju. Most je u lošem stanju sa evidentnim nestručnim intervencijama, koje degradiraju njegov autentični izgled. Cilj ovog projekta je da se istim unaprijedi njegovo postojeće stanje i sačuva autentični graditeljski izraz. Projekat obuhvata sljedeće aktivnosti: konzervatorska istraživanja, snimanje postojećeg stanja i izradu konzervatorskog projekta sanacije mosta. Projektom će se dati doprinos zaštiti i očuvanju ovog segmenta kulturne baštine koji pripada sjevernom regionu Crne Gore.

2.2. Naziv aktivnosti: Izrada konzervatorskog projekta, sprovođenje konzervatorskih mjera i prezentacija ostataka Hadži – Danušinog vakufa, Opština Bijelo Polje

Realizator: Opština Bijelo Polje

Opredijeljena sredstva: 25.000,00 €

Obrazloženje: Prethodna zaštita dijela, otkrivenih ostataka Hadži Danušinog vakufa uspostavljena je od strane Uprave za zaštitu kulturnih dobara (rješenje broj UP/I-03-219/2022-19 od 21.11.2022. godine, te definisano da je za predmetne ostatke neophodna izrada konzervatorskog projekta, sprovođenje konzervatorskih mjera i prezentacija istih. Hronološki ostaci Hadži Danušinog vakufa, opština Bijelo Polje datiraju iz XVIII vijeka, a pored džamije, izvodi iz literature ukazuju da su od Hadži Danušine zaostavštine izgrađeni harem, medresa i sirotište sa narodnom kuhinjom i školom. Projekat obuhvata pribavljanje konzervatorskih uslova, izradu konzervatorskog projekta i prezentaciju ostataka graditeljskog nasljeđa koji svjedoče o periodu osmanske dominacije i tragova orijentalne kulture Bijelog Polja.

2.3. Naziv aktivnosti: Konzervacija fresaka u Crkvi Sv. Nikole (objekat 154), Opština Bar

Realizator: Opština Bar

Opredijeljena sredstva: 8.000,00 €

Obrazloženje: U okviru Starog grada Bara, na sjevernom zidu Crkve Sv. Nikole nalaze se freske sa predstavom sv. Nikole i sv. Marka koje je neophodno konzervatorski tretirati. Takođe, a u cilju njihove zaštite od uticaja atmosferalija neophodna je zamjena drvenih vrata koja su postavljena krajem 80-ih godina prošlog vijeka i ista su dotrajala. Cilj projekta je konzervacija i zaštita, a ujedno i prezentacija predmetnih fresaka. Značaj projekta ogleda se u sprečavanju daljeg propadanja freskopisa iz 13. i 14. vijeka, budući da su freske poslednji put konzervirane prije 30 godina, te se njihova konzervacija nameće se kao nužna.

2.4. Naziv aktivnosti: Mesdzid – izrada konzervatorskog projekta sanacije-perimetralnog zida groblja i sprovođenje mjera konzervacije (II faza), Stari grad Bar - Opština Bar

Realizator: Opština Bar

Opredijeljena sredstva: 15.000,00 €

Obrazloženje: Prva faza sprovođenja mjera zaštite realizovana je 2020. godine, a obuhvatila je zaštitna arheološka istraživanja i preventivne mjere njegove zaštite, budući da se poslednjih godina, usljed seizmičkog djelovanja i obimnih padavina, potporni zid grobljanskog platoa sa zapadne strane, urušavao. Ovogodišnjim projektom će se pristupiti rekonstrukciji oštećenih partija zida i njegovoj zaštiti, na osnovu konzervatorskog projekta.

2.5. Naziv aktivnosti: Sprovođenje preventivnih mjera zaštite na dijelu arheološke zbirke Zavičajnog muzeja Pljevlja

Realizator: Opština Pljevlja

Opredijeljena sredstva: 2.000,00 €

Obrazloženje: Stanje dijela arheološke zbirke Zavičajnog muzeja Pljevlja je loše, jer Opština Pljevlja ne raspolaže stručnim kadrom koji bi mogao da izvrši stručnu obradu predmetnog materijala i prijedlog za eventualno preduzimanje mjera zaštite. Shodno odredbama člana 32 Zakona o muzejskoj djelatnosti, a zbog zaštite i valorizacije arheoloških muzejskog materijala, stručnu pomoć će pružiti

Arheološki muzej JU Narodni muzej Crne Gore, koji, pored ostalog, obavlja matičnu muzejsku djelatnost za arheološke zbirke u Crnoj Gori.

2.6. Naziv aktivnosti: Sprovođenje mjera zaštite na kamenoj plastici iz antičkog perioda na lokalitetu Municipijum S, Komini, Opština Pljevlja

Realizator: Opština Pljevlja

Opredijeljena sredstva: 9.000,00 €

Obrazloženje: Na arheološkom lokalitetu Municipijum S u Kominima, od sredine sedamdesetih godina vršena su istraživanja, tokom kojih su ustanovljene dvije nekropole sa oko 700 grobnih nalaza, koji potiču iz antičkog perioda od I do kraja IV vijeka, kao i brojne kamene urne, nadgrobnni spomenici/stele, koje odlikuju izuzetno i jedinstveno klesarsko i majstorsko umijeće tog vremena, dok natpisi na stelama, floralni i figuralni prikazi božanstava i ljudskih likova, daju im posebnu važnost zbog kojih predstavljaju neponovljiva remek djela. Usljed višedecenijske izloženosti atmosferalijama i prostorne blizine objekata i postrojenja termoelektrane, na kamenoj plastici su vidljiva oštećenja, pa je u tom smislu potrebno sprovesti konzervatorske mjere na istim i njihovo privremeno izmiještanje u obližnjem objektu, do završetka konzervatorskog tretmana. Sprovednjem adekvatnih mjera zaštite sačuvaće se autentičnost postojanja dokaza o antičkoj prošlosti tih prostora, na kojem je u prošlosti bilo razvijeno gradsko središte koje je zbog svoje razvijenosti, položaja i uloge tragovačkih puteva imalo veliki značaj u rimskoj provinciji Dalmaciji.

2.7. Naziv aktivnosti: Izrada konzervatorskog projekta i sprovođenje konzervatorskih mjera na kulturnom dobru "Spomenik poginulim junacima mojčkovačke bitke", Opština Mojkovac

Realizator: Opština Mojkovac

Opredijeljena sredstva: 27.000,00 €

Obrazloženje: JU Polimski muzej je 2015. godine bila nosilac aktivnosti na sanaciji ovog kulturnog dobra, kao i instaliranja rasvjete i video-nadzora, sredstvima ovog ministarstva. Kako je Opština Mojkovac uočila promjene na kulturnom dobru u pogledu statike i drugih oštećenja strukture spomenika. Na to stanje je u najvećoj mjeri uticala lokacija, tj. blizina magistralnog puta i frekventnost saobraćaja. Imajući u vidu istorijski značaj ovog spomenika i stanje, neophodno je hitno preduzimanje mjera zaštite, kako bi se unaprijedilo postojeće stanje. Opština Mojkovac treba da angažuje pravno lice koje posjeduje odgovarajuću konzervatorsku licencu, u skladu sa odredbama Zakona o zaštiti kulturnih dobara.

2.8. Naziv aktivnosti: Sprovođenje konzervatorskih mjera na "Spomeniku palim borcima u NOR-u", Opština Mojkovac

Realizator: Opština Mojkovac

Opredijeljena sredstva: 19.000,00 €

Obrazloženje: Spomenik je posvećen palim borcima u NOR-u sa područja opštine Mojkovac, aprilskog rata 1941. godine, i žrtvama fašističkog terora. Nalazi se u parku na trgu Ljubomira Bakoča, a podignut je i otkriven 1966. godine. Spomenik je projektovao inženjer Radoslav Zeković iz Berana, a isti izradio vajar Petar Krstić iz Sarajeva. Imajući u vidu da se spomenik u veoma lošem stanju, neophodno je sprovođenje konzervatorskih mjera na istom, u cilju zaštite i očuvanja autentičnosti, integriteta i kulturnih vrijednosti ovog dobra. Projekat obuhvata prikupljanje svih arhivskih podataka o ovom spomeniku, na osnovu kojih će se spovesti konzervatorske mjere i unaprijediti postojeće stanje.

2.9. Naziv aktivnosti: Nastavak sprovođenja konzervatorskih mjera na objektu memorijalne kulturne baštine „Partizansko groblje“, Opština Kolašin (III faza)

Realizator: Opština Kolašin

Opredijeljena sredstva: 6.800,00 €

Obrazloženje: Partizansko spomen-groblje na Brezi je mjesto memorije i sjećanja na poginule rodoljube tokom Drugog svjetskog rata iz svih krajeva Crne Gore. Izgrađeno je prema idejnom projektu autora Momčila Vujisića, 1974. godine, i od tada je sanirano nekoliko puta. Opština Kolašin je u saradnji sa JU Centar za konzervaciju i arheologiju Crne Gore, realizovala dvije godišnje faze sanacije, kroz programe zaštite i očuvanja za 2021. i 2022. godinu. Ovim projektom je predviđen nastavak sprovođenja konzervatorskih mjera na objektu memorijalne kulturne baštine „Partizansko groblje“, Opština Kolašin (III faza), u cilju unaprijeđenja stanja i očuvanja Partizanskog – spomen groblja Breza.

2.10. Naziv aktivnosti: Nastavak sprovođenja konzervatorskih mjera na Mostu knjaza Danila na rijeci Mrtvici, Opština Kolašin (IV faza)

Realizator: Opština Kolašin

Opredijeljena sredstva: 20.000,00 €

Obrazloženje: Danilov most na rijeci Mrtvici, iz 1858. godine, je konzervatorski tretiran u periodu 2020. i 2022. godine od strane JU Centar za konzervaciju i arheologiju koji je vršio radove koji su se odnosili na raščišćavanje prilaznog puta i lokacije, obradu kamena, sanaciji oštećenih partija valobrana, razgradnju i zidanje labilnih partija ogradnog zida i izlivanje privremene zaštitne krune. Nakon navedenih radova, a usljed uticaja atmosferalija došlo je do urušavanja pojedinih partija. Kako bi se spriječilo dalje urušavanje labilnih partija mosta neophodno je sprovesti hitne sanacione mjere, koje bi podrazumijevale injektiranje, konsolidaciju labilnih partija, statiku, kao i fugovanja cjelokupnog mosta. Nakon realizacije ove faze stanje mosta će biti unaprijeđeno u cjelini.

2.11. Naziv aktivnosti: Sprovođenje konzervatorskih mjera na Spomeniku borcima palim u oslobodilačkim ratovima 1919 – 1945, Rijeka Crnojevića, Prijestonica Cetinje

Realizator: Prijestonica Cetinje

Opredijeljena sredstva: 7.000,00 €

Obrazloženje: Spomenik borcima palim u oslobodilačkim ratovima 1919 – 1945, dijelo akademskog vajara Draga Đurovića, postavljen je 1971. godine u znak memorije na stradale borce Ceklina, Bokova, Dobrske Župe i Zagore. JU Centar za konzervaciju i arheologiju Crne Gore je tokom 2017. godine, sprovodila sveobuhvatne konzervatorske mjere i od završetka istih, mjere redovnog održavanja nijesu sprovedene. Obzirom na uticaj mikroklimatskih uslova te neredovnog održavanja spomenika došlo je do oštećenja površinskih struktura i bojenog sloja slova, te je potrebe za mjerama zaštite neophodna. Postojeće stanje zahtijeva uklanjanje naslaga raznih nečistoća nastalih pod uticajem atmosferalija i temperaturnih razlika, kao i čestica stvorenih emisijom gasova, imajući u vidu konstantnu frekventnost vozila u neposrednoj zoni spomenika. Cilj projekta je sačuvati predmetno kulturno dobro koje predstavlja bitan elemenat socijalne kohezije, te uz izuzetne pejzažno – ambijentalne vrijednosti može biti valorizovano u istorijske, naučne, kulturne i turističke svrhe. Na ovaj način izvršiće se doprinos održivoj zaštiti i očuvanje kulturne baštine.

2.12. Naziv aktivnosti: Sprovođenje konzervatorskih mjera na kulturnom dobru - Italijansko poslanstvo u Bivšoj kraljevini Crnoj Gori, Prijestonica Cetinje

Realizator: Prijestonica Cetinje

Opredijeljena sredstva: 90.000,00 €

Obrazloženje: Objekat Italijanskog poslanstva sagrađen je 1910. godine, kao diplomatsko predstavništvo Italije i za te potrebe je služilo do 1916. godine. Od tada pa do 1960. godine, mijenjalo je namjenu, kada je ustupljen Nacionalnoj biblioteci Crne Gore na korišćenje. Zbog svog arhitektonskog, stilskog, istorijskog i kulturnog značaja njegova zaštita i očuvanje se cijene kao prioritet. U prethodnom periodu vršena je sanacija u a posljednja je rađena 2016. godine. Tokom tih intervencija nije nikada sveobuhvatno konzervatorski sanirana stolarija na objektu, koja se trenutno nalazi u veoma lošem stanju. Projekat kompletne spoljašnje stolarije je izrađen, u skladu sa izdatim konzervatorskim uslovima i odobren od strane Uprave za zaštitu kulturnih dobara. Planirana rekonstrukcija/sanacija bi se odvijala u naredne dvije godine, a ista podrazumijeva: restauraciju stolarije solidnog stanja, restauraciju stolarije sa većim oštećenjima, i zamjenu oštećene stolarije koju nije moguće restaurirati. Cilj projekta je da se obezbijede optimalni uslovi za očuvanje zdanja Italijanskog poslanstva i fondova koji se u njemu nalaze, kao i da se postigne velika racionalizacija u potrošnji ložulja i električne energije za zagrijavanje prostorija. Činjenica da se ovako značajna bibliotečka građa čuva u prostorijama na kojima je stolarija u ekstremnoj fazi propadanja, nameće potrebu hitne intervencije zbog ugroženosti samog objekta i građe koja se u njemu čuva, a koja je od neprocjenjive važnosti za crnogorsku kulturu.

2.13. Naziv aktivnosti: Sprovođenje konzervatorskih mjera zaštite Manastira Podvrh, Opština Bijelo Polje

Realizator: Eparhija budimljansko-nikšićka

Opredijeljena sredstva: 50.000,00 €

Obrazloženje: Ovo Ministarstvo je 2015. godine finansiralo projekat, koji se odnosio na sprovođenje sistematskih arheoloških istraživanja na zapadnoj strani crkve sv. Nikole, izradu konzervatorskog projekta i sprovođenje konzervatorskih mjera. U navedenoj fazi realizacije sprovedena su arheološka istraživanja, a konzervatorski projekat je urađen 2019. godine i revidovan 2022. godine. Takođe, Ministarstvo je 2021. godine Eparhiji budimljansko-nikšićkoj uplatilo sredstva za realizaciju prve faze konzervatorskih mjera, arheološka istraživanja, sanaciju temelja, zida, kamenog nadvratnika, zamjena poprečnih zatega i montaža podužnih zatega. Ova faza bi obuhvatila radove na rješavanju statičke stabilnosti, sanacije krovnog pokrivača i ostale radove planirane projektom. Navedene aktivnosti će se realizovati u skladu sa članom 122 Zakona o zaštiti kulturnih dobara (Javne ustanove za konzervatorsku djelatnost koju osniva Vlada) u saradnji sa partnerskom lokalnom ustanovom kulture.

2.14. Naziv aktivnosti: Izrada konzervatorskog projekta i sprovođenje konzervatorskih mjera na ikonostasu u Crkvi Sv. Đorđa u Radovanićima Luštica, Opština Herceg Novi

Realizator: Pravoslavna Mitropolija crnogorsko-primorska

Opredijeljena sredstva: 10.000,00 €

Obrazloženje: Crkva Sv. Đorđa u Radovanićima datovana je u prvu polovinu XVIII vijeka na osnovu stilskih karakteristika i ikonostasa koji je izradio Rafailo Dimitrijević 1751. godine. Status kulturnog dobra stekla je 1973. godine. Nakon razornog zemljotresa 1979. godine u okviru Programa sanacije kulturno – istorijskih spomenika izrađen je projekat sanacije 1984. godine, a 1985. godine navedeni je

realizovan. Shodno stručnom mišljenju da je ovo jedini ikonostas zografa Rafaila sačuvan u ovolikoj mjeri, sprovođenje konzervatorskih mjera u što skorijem roku je neophodno kako bi se ova cjelina kao takva i dalje očuvala. Mjere sanacije podrazumijevaju dvije faze. U prvoj fazi vršiće se kombinovana konzervatorska istraživanja, terenska i laboratorijska, te pregled autentične dokumentacije o kulturnom dobru, arhivske i projektne građe, stručne literature u cilju izrade konzervatorskog projekta. Druga faza podrazumijeva spovođenje konzervatorskih mjera definisanih konzervatorskim projektom na koji je prethodno data saglasnost od Uprave za zaštitu kulturnih dobara.

2.15. Naziv aktivnosti: Izrada konzervatorskog projekta sanacije i zaštita krovnog pokrivača i zidova porte Crkva Svetog Đorđa, Glavni grad Podgorica

Realizator: Pravoslavna Mitropolija crnogorsko-primorska

Opredijeljena sredstva: 15.000,00 €

Obrazloženje: Crkva Svetog Đorđa pod Goricom nastala je u periodu od 9. do 11. vijeka i spada u tri najstarija pravoslavna objekta na Balkanu i pripada preromaničkoj stilskoj grupi. Kroz svoj dugogodišnji istorijat pretpjela je mnoge graditeljske izmjene. Nakon sagledavanja činjeničnog stanja utvrđeno da je neophodno izvršiti sanaciju kamenog krovnog pokrivača Crkve, što je ujedno i predstavljalo osnov za nastanak ideje o ovom projektu, koji obuhvata izradu konzervatorskog projekta sanacije i zaštita krovnog pokrivača i zidova porte. Cilj projekta je unaprijeđenje stanja ovog objekta koji po svojoj jedinstvenoj i autentičnoj arhitekturi ukazuje na istorijski kontekst Podgorice.

2.16. Naziv aktivnosti: Izrada konzervatorskog projekta sanacije za devet starih česama na teritoriji Opštine Ulcinj i sprovođenje sanacionih mjera na starogradskoj česmi

Realizator: Opština Ulcinj

Opredijeljena sredstva: 9.000,00 €

Obrazloženje: Tokom istorijskog razvoja grada Ulcinja, naročito u osanskom periodu podignuto je na destetine česama koje su ostavljene kao zadužbine – hajrati, koje su građene uz džamije, na uličnim uglovima, trgovima i javnim mjestima, po džamijama i hamamima. Veći dio njih je u proteklom periodu srušen, ali od sačuvanih česama, po svojoj monumentalnošću i značaju, posebno se izdvajaju: Balova česma, Dočina česma, Česma česma obitelji Šurla, Česma Maljuša R. Resulovog, Mustafina česma, Begova česma, Bašbuljukova česma, Vuk česma i Starogradska česma. Imajući u vidu njihov značaj i kulturne vrijednosti ovim projektom će se stanje istih unaprijediti i očuvati njihov autentični izraz, a time će se dati doprinos prezentacije bogate kulturne baštine opštine Ulcinj.

2.17. Naziv aktivnosti: Izrada projekta i sanacija Redžepagića džamije i njenog harema u Plavu

Realizator: Islamska zajednica u Crnoj Gori

Opredijeljena sredstva: 49.000,00 €

Obrazloženje: Redžepagića džamija je izgrađena 1774. godine. Po svojoj arhitekturi spada među rijetke džamije na Balkanu čije su sofe, krov i minaret od drveta. Džamije takvog tipa su izuzetna rijetkost kako na Istoku tako i na Zapadu. Posljednja sanacija Redžepagića džamije vršena je 1970. godine. S obzirom na stanje u kojem se nalazi čitava drvena konstrukcija sofa, krov i munare, od primarnog je značaja izvršiti sanaciju istih. Pored sanacije svih drvenih elemenata na džamiji (sofa, krov, minaret), neophodno je sanirati i gasalhanu i abdesthanu. Redžepagića džamija uz Staru džamiju u Plavu, Vezirovu džamiju u Gusinju i Kučansku i džamiju u Petnjici predstavlja rijetkost u islamskoj arhitekturi. Stoga je njihova zaštita i očuvanje od posebnog značaja kako za gradove u kojima se

nalaze tako i za državu Crnu Goru, jer sakralni objekti poput džamija i crkava su prikaz duhovnog prožimanja različitih naroda i vjera, što su izuzetne vrijednosti naših prostora.

2.18. Naziv aktivnosti: Izrada konzervatorskog projekta, sprovođenje mjera zaštite i izrada replike /kopije Kurana Husein paše Boljanića

Realizator: Islamska zajednica u Crnoj Gori

Opredijeljena sredstva: 21.000,00 €

Obrazloženje: Kur'an datira iz XVI vijeka i predstavlja najvrednije islamsko ručno pisano djelo sa podrčja Crne Gore i šire. Umijeće izrade tadašnjih majstora, kao i umjetnički izraz daju mu posebnu vrijednost. Kur'an je u kožnom povezu veličine 39 x 28,5 cm, a debljine 6 cm. Ima 233 lista, a ukrašen je sa 352 minijature, koje su izrađene na zlatnoj podlozi. Tekst je ispisan crnim mastilom u trinaest redova, a tačke su u obliku pozlaćenog cvijeta. Minijature su najčešće u obliku kruga, kruga sa izvučenim linijama uzduž stranice sa trouglastim ukrasom ili cvijeta u zelenoj, crvenoj, plavoj i crnoj boji. Cilj projekta je da se očuvaju rijetki primjerci i prezentuje islamska kulturna baština ovih prostora. Kur'an je jedinstven primjerak u regionu, stilom pisanja i izradom. Projekat obuhvata: konzervatorska istraživanja sa ciljem utvrđivanja postojećeg stanja knjige; Izradu projekta na osnovu kojeg će se sprovesti odgovarajuće konzervatorske mjere i izradu 100 replika/kopija Kur'ana sa ciljem valorizacije i prezentacije islamske kulturne baštine, njene popularizacije i vjerske primjene. Projekat je od nemjerljivog značaja za popularizaciju različitosti crnogorske kulturne baštine. Osim toga projekat ima i regionalni značaj. Primjerak Kur'ana iz Husein Pašine džamije je jedinstven reprezentativan primjerak islamske kaligrafije i izrade knjiga.

2.19. Naziv aktivnosti: Izrada konzervatorskog projekta i sprovođenje mjera zaštite na kulturnom dobru Bivšeg Engleskog poslanstva, Prijestonica Cetinje

Realizator: Univerzitet Crne Gore

Opredijeljena sredstva: 100.000,00 €

Obrazloženje: Objekat pripada Istorijskom jezgru Cetinja a stavljen je pod zaštitu 1960. godine. Kako predstavlja objekat od izuzetne vrijednosti za kulturnu baštinu Prijestonice Cetinje, ali i države Crne Gore, adekvatna konzervacija i sanacija objekta je neophodna. Plan aktivnosti podrazumijeva sljedeće faze: konzervatorska istraživanja, snimanje postojećeg stanja objekta, izradu projektne dokumentacije od strane multidisciplinarnog tima prezentaciju projekta i rezultata istraživačkog procesa u cilju uspješne realizacije projekta i implementacije konzervatorskih mjera. Posebna pažnja će se pokloniti odabiru adekvatnih materijala, koji bojom, strukturom, tehnikom obrade i načinom ugradnje moraju biti zanatski vješto usklađeni sa originalnim elementima objekta. Očekivani rezultat projekta je doprinos zaštiti i očuvanju kulturne baštine u Prijestonici, sa akcentom na očuvanje i interpretaciju bivših diplomatskih predstavništva. Pored toga, objekat danas ima svoju namjenu i predstavlja značajnu kariku obrazovnog sistema u gradu. Predviđene konzervatorske mjere unaprijedit će postojeće stanje kulturnog dobra. Na ovaj način ostvaruje se doprinos održivoj zaštiti i očuvanje kulturne baštine.

2.20. Naziv aktivnosti: Izrada konzervatorskog projekta na kulturnom dobru "Kula Camovića"

Realizator: Opština Tuzi

Opredijeljena sredstva: 9.000,00 €

Obrazloženje: Kula Camovića je izgrađena krajem XVII vijeka, kao dom rodonačelnika Vuksana Lekaja i ima status kulturnog dobra od 1950. godine. U proteklom periodu je objekat

pretrpio naknadnu intervenciju, uz istočnu fasadu kuće, koji je ugrozio njene kulturno-istorijske vrijednosti. Projektom je predviđena izrada konzervatorskog projekta i sprovođenje mjera zaštite, odnosno vraćanje kulturnog dobra u prethodno stanje zaštite. Navedene aktivnosti će se realizovati u skladu sa članom 122 Zakona o zaštiti kulturnih dobara (Javne ustanove za konzervatorsku djelatnost koju osniva Vlada) u saradnji sa partnerskom lokalnom ustanovom kulture.

3. Edukacija i doedukacija u oblasti kulturne baštine

Edukacija i doedukacija, planirana je kroz **1 projekat**, u iznosu od **2.000,00 €**.

3.1. Naziv aktivnosti: Očuvanje načina izrade i promocija vještine izrade crnogorske košulje sa ošvicom, Glavni grad Podgorica

Realizator: Galerija „Zor“, D. O. O.

Opredijeljena sredstva: 2.000,00 €

Obrazloženje: Vještina izrade crnogorske svečane nošnje, kojoj pripada i košulja sa ošvicama, je nematerijalno kulturno dobro i uživa status zaštite. Radi očuvanja ovog nematerijalnog dobra, projektom se podržava organizovanje radionica koje se organizuju kao poseban vid edukacije pojedinaca koji će njegovati ovu vještinu i raditi na očuvanju ovog dijela nematerijalne kulturne baštine. Projektom se prezentuje crnogorska nošnja ali i sprovodi mjera zaštite ovog kulturnog dobra, određena ekonomska mjera, odnosno stvaranje uslova za prezentaciju i razvoj tradicionalnih vještina i zanata.

4. Prezentacija i popularizacija kulturne baštine

Projekti popularizacije i prezentacije kulturne baštine odnose se na **11 projekata**, za koje je planiran iznos od **60.900,00 €**.

4.1. Naziv aktivnosti: Izrada muzejske kopije kompleta crnogorske i muslimanske nošnje za potrebe JU Muzeja, Opština Bijelo Polje

Realizator: Opština Bijelo Polje

Opredijeljena sredstva: 4.000,00 €

Obrazloženje: Muzejska kopija se, shodno odredbama člana 29 Zakona o muzejskoj djelatnosti, izrađuje, pored ostalog, kada je to potrebno iz bezbjednosnih razloga ili muzejski predmet propada zbog stalnog izlaganja ili postoji potreba za izlaganjem muzejskog predmeta izvan muzeja. Muzejska kopija može da se izrađuje isključivo za potrebe muzeja koji raspolaže muzejskim predmetom. Ovaj projekat će, pored izrade muzejske kopije kompleta crnogorske i muslimanske nošnje, obuhvatiti izradu sertifikata i registra muzejskih kopija, u skladu sa odredbama istog zakona, što doprinosi prezentaciji i zaštiti ovog segmenta kulturne baštine Crne Gore.

4.2. Naziv aktivnosti: Izrada audio vodiča kroz stalnu muzejsku postavku Zavičajnog muzeja JU Centar za kulturu, Opština Bar

Realizator: Opština Bar

Opredijeljena sredstva: 4.500,00 €

Obrazloženje: Zavičajni muzej JU Centar za kulturu Bar će ovim projektom izraditi audio vodič kroz svoje stalne postavke u objektu Dvorca kralja Nikole i Starom Baru. Audio vodiči će se izraditi na

crnogorskom i engleskom jeziku, kao i u okviru portala i aplikacije Zavičajnog muzeja za smart telefone. Aplikacija će sadržati audio i tekstualne fajlove o muzeju i Starom Baru i o njihovim stalnim postavkama u trajanju od 15 do 30 minuta. Budući da je jedna od osnovnih funkcija muzeja i prezentacija kulturnih dobara koja se nalaze u stalnim postavkama istog, cilj ovog projekta je da se grad Bar i njegov multikulturalni identitet i karakter prezentuju na savremen način i predstave svim posjetiocima.

4.3. Naziv aktivnosti: Drobnjačke kule

Realizator: Opština Šavnik

Opredijeljena sredstva: 10.000,00 €

Obrazloženje: Područje Drobnjak baštini tradicionalno graditeljstvo, stečke, mlinove i stupove, od kojih je većina u veoma lošem stanju. Područje Drobnjaka je poznato po velikim kamenim kućama – kulama koje su poslije seoskih crkava najreprezentativniji objekti tradicionalnog graditeljstva. Kule su gradili bogati i ugledni ljudi među kojima se ističu kula Đoka Malovića (Duži), Novice Cerovića (Tušinja), Petra Kršikape (Bare), Aleksića (Malinsko), a ostale kule su pripadale znamenitim bratstvima po kojima su i dobijale naziv. Ovaj projekat je koncipiran tako da njegov rezultat bude izrada Studije Drobnjačke kamene kuće i kule od XIX do prve polovine XX vijeka koja će biti svojevrsna baza podataka i osnova za sve dalje aktivnosti lokalnih uprava Šavnika i Žabljaka. Pored studije planirana je i izrada Mape Drobnjačkih kamenih kuća i kula na kojoj će biti ucrtani svi značajni objekti narodnog graditeljstva, koja će biti postavljena na ulasku u Šavnik, Žabljak, kod kanjona Nevidio i u Novakovićima gdje se nalaze Vražje i Riblje jezero i nekropola stećaka. Realizacijom projekta daje se doprinos prezentaciji ove vrste objekata koji pripadaju tradicionalnom graditeljstvu sjeverne regije Crne Gore.

4.4. Naziv aktivnosti: Čevre, ženska darovna maramica na sjeveru Crne Gore

Realizator: Opština Gusinje

Opredijeljena sredstva: 10.000,00 €

Obrazloženje: Projekat obuhvata etnografsko istraživanje narodnog života i običaja gusinjskog kraja, odnosno onog dijela Sjeverne regije koja baštini kulturno-istorijski uticaj orijentalne umjetnosti 19. i 20. vijeka. Takođe, projektom će biti obuhvaćena i istraživanja iz oblasti primjenjene umjetnosti, kroz analizu tehnike izrade, motiva i materijala koji se koriste za izradu navedenog tekstilnog predmeta. Nakon istraživanja postojećih muzejskih zbirki i privatnih kolekcija, biće organizovana izložba i objavljena publikacija. Realizacijom projekta daje se doprinos vidljivosti i prezentaciji nematerijalne baštine sjeverne regije Crne Gore.

4.5. Naziv aktivnosti: Stručna obrada predmeta Etnografske zbirke Zavičajnog muzeja Pljevlja – pečati kao svjedočanstva orijentalno-islamske kulture

Realizator: Opština Pljevlja

Opredijeljena sredstva: 600,00 €

Obrazloženje: Etnografska zbirka Zavičajnog muzeja Pljevlja sadrži značajan broj predmeta orijentalno-islamske kulture koji još uvijek nijesu sistematizovani u posebnu zbirku, a najveći dio pribavljen je nakon osnivanja muzeja. U zbirci se nalaze i neki veoma vrijedni predmeti kao što su vrata sa rezbarijama i sehara iz konaka Ibrahim-bega Selmanovića iz XVI vijeka, ali i drugi predmeti od značaja za dokumentovanje perioda nakon uspostavljanja osmanske vladavine na prostoru Pljevalja. Do sada je obrađen dio zbirke koji sadrži rukopisne i štampane knjige udžbeničkog karaktera na arapskom, turskom i persijskom jeziku (Školska literatura na orijentalnim jezicima u arhivskim i muzejskim fondovima Crne Gore, Istorijski institut Crne Gore, Podgorica, 2014.), zatim nekoliko

kaligrafskih ispisa, kao i predmete etnografske zbirke koji sadrže ispise na arapskom jeziku. Primarni cilj projekta jeste stručna obrada predmeta čime bi se obezbijedila potpuna dokumentaciona zaštita predmeta i stvorili neophodni uslovi za njihovu dalju valorizaciju. Zaštita bogatog kulturnog nasljedja Pljevalja predstavlja izazov i obavezu u očuvanju kulturne raznolikosti Crne Gore i veoma je važna za afirmaciju crnogorske kulturne baštine. Osim uvida u društveno-istorijski kontekst upotrebe navedenih predmeta, značaj ovog projekta jeste i u njegovom doprinosu u proučavanju veoma kompleksnog, višeslojnog kulturnog identiteta jednog šireg prostora.

4.6. Naziv aktivnosti: Tradicionalne igre kolašinskog kraja u skladu sa savremenim praksama/digitalizacija i afirmacija

Realizator: Opština Kolašin

Opredijeljena sredstva: 10.000,00 €

Obrazloženje: Iako su zaštićene kao nematerijalno kulturno dobro od lokalnog značaja od 2016. godine, igre (tradicionalni plesovi) kolašinskog kraja nemaju dovoljnu medijsku, digitalnu i vizuelnu pokrivenost kakvu zaslužuju s obzirom na to da su jedini primjer zaštićenih očuvanih arhaičnih plesova u Crnoj Gori koji se izvode na način najbliži onom zabilježenom terenskim istraživanjima, te da su raritet i na globalnom nivou – čak 14 elemenata zaštićeno je ujedno. Snimanje kratkog video spota o igrama kolašinskog kraja koji bi bio titlovan i na engleski jezik dodatno bi popravio vidljivost dobra, jer bi snimak postao dio stalne postavke kolašinskog muzeja (po ugledu na snimak Bokeljske mornarice koji se prikazuje u kotorskim muzejima), kao i dio promotivnog materijala Opštine Kolašin. Ciljevi projekta su sprečavanje ugroženosti, opstajanja i prenošenja dobra, digitalizacija i dokumentovanje podataka o dobru, formiranje video i audio baze pogodne za učenje sadržaja dobra (igrački obrasci), uspostavljanje savremenih praksi u implementaciji preporučenih mjera za održavanje, povećanje vidljivosti kroz izradu promotivnog filma, afirmacija posljednjih nosilaca vještine izvođenja arhaičnih plesova/igara. Budući da su jedini originalan i autentičan lokalni proizvod (pored lisnatog sira), igre kolašinskog kraja, osavremenjavanjem i digitalizovanjem podataka o istim, sami plesovi kao i lokalna/nacionalna kultura dobijaju nov i kvalitetan sadržaj u skladu sa savremenijim praksama, a takođe daju motivaciju nosiocima dobra.

4.7. Naziv aktivnosti: Dopuna fundusa KUD "Njegoš"

Realizator: Prijestonica Cetinje

Opredijeljena sredstva: 1.000,00 €

Obrazloženje: Projekatom se obezbjeđuje dopuna fundusa KUD-a "Njegoš", koji je čuvar nematerijalne muzičke baštine Crne Gore, nabavkom djelova muške i ženske nošnje, radi zamjene dotrajalih autentičnih djelova crnogorske nošnje. Izradom elemenata crnogorske nošnje, obezbjeđuje se dopuna i zaštita postojećeg fonda KUD-a "Njegoš", koji zbog vremena nastanka predstavlja određenu kulturno-istorijsku vrijednost. Takođe, projektom se obezbjeđuje održivo korišćenje i očuvanje dijela nematerijalnog nasljeđa: vještina izrade crnogorske nošnje, kao i tradicionalni ples i muzika Crne Gore. Zamisao ovog projekta, odnosi se na dopunu i nastavak realizacije projekta „Obnova fundusa KUD-a Njegoš“, nabavku i izradu djelova nošnje za Prvi - izvođački ansambl.

4.8. Naziv aktivnosti: Nastavak projekta „Povijest Crkve u Boki Kotorskoj (1500-1800)“

Realizator: Hrvatsko nacionalno vijeće u Crnoj Gori

Opredijeljena sredstva: 10.000,00 €

Obrazloženje: Projekat se odnosi na višegodišnja, naučna istraživanja i obradu istorije katoličke i pravoslavne crkve i objavljivanje monografije pod nazivom *Crkva ili Kršćanstvo u Boki Kotorskoj 1200 - 1800*. Objavljivanjem monografije javnosti bi se, posebno naučnoj, obezbijedio novi izvor u izučavanju jednog dijela crkvene istorije. Prva faza projekta realizovana je 2021. godine, a obuhvatila je istraživanja, koja će se nastaviti u ovogodišnjoj kampanji.

4.9. Naziv aktivnosti: Podrška projektu "IOS aplikacija islamski objekti u Crnoj Gori" autora Muharema Demirovića

Realizator: Islamska zajednica u Crnoj Gori

Opredijeljena sredstva: 5.300,00 €

Obrazloženje: Projekat "IOS aplikacija Islamski objekti u Crnoj Gori", autora Muharema Demirovića, je jedan od ključnih projekata na polju prezentacije i popularizacije islamske kulturne baštine u Crnoj Gori, a samim tim i kulturne baštine Crne Gore. IOS aplikacija - Islamski objekti u Crnoj Gori podrazumijeva realizaciju projekta, odnosno izradu digitalne mape (itinerar), na IOS platformi. Mapa obuhvata već prikupljene podatke za oko 200 objekata islamske kulturne baštine u Crnoj Gori, osnovnim informacijama i istorijatu ponaosob, fotografijama i geografskim GPS koordinatama. Takođe, aplikacija sadrži i podatke o vjerskoj aktivnosti u datim džamijama, odnosno vrijeme kada se one mogu posjetiti. Aplikacija precizno generiše i podatke i pruža korisne servise za vjernike i posjetioce. Korisnik će moći jednim klikom na svom telefonu da dobije tačnu GPS lokaciju, udaljenost i navođenje do željenog objekta. Aplikacija sadrži i knjigu utisaka, koja će omogućiti korisnicima da ostavljaju komentare i sugestije o posjećenim objektima. Aplikacija će biti dostupna za preuzimanje sa vodećeg globalnog internet domena koji nudi aplikacije na IOS platformi – APP STORE. Autor je već izradio web site i android aplikaciju "Islamski objekti u Crnoj Gori" uz podršku Fonda za zaštitu i ostvarivanje manjinskih prava u Crnoj Gori.

4.10. Naziv aktivnosti: Objavljivanje knjige Konzervacija metalnih predmeta muzejskih zbirki iz manastirskih riznica na tlu Crne Gore, autorke Marije Marković

Realizator: „UNIKS“, D. O. O.

Opredijeljena sredstva: 10.500,00 €

Obrazloženje: Rukopis pod naslovom "Konzervacija metalnih predmeta iz muzejskih zbirki i manastirskih riznica na tlu Crne Gore", autorke Marije Marković, savjetnika - konzervatora, dugogodišnjeg rukovodioca Ateljea za konzervaciju metala, stakla i keramike, nekadašnjeg Republičkog zavoda za zaštitu spomenika kulture Crne Gore na Cetinju, predstavlja rezultat dugogodišnjeg rada imenovane na konzervaciji pokretnih kulturnih dobara, sa akcentom na značaj i ulogu navedenog Ateljea u zaštiti kulturnog nasleđa Crne Gore, ilustrujući to konzervacijom brojnih metalnih predmeta, kao jednog izuzetno značajnog segmenta pokretnih kulturnih dobara, koji govore o kulturnoj prošlosti ovog područja, počev od praistorije pa do savremenog doba. Rukopis pruža osnovne smjernice u primjeni odgovarajućih postupaka i metoda u konzervaciji metalnih predmeta, što mu daje posebnu ulogu u edukaciji i doedukaciji, konzervatorske struke, a posebno studenata na smjeru konzervacija i restauracija na UCG. Takođe, rukopis pruža dovoljno elemenata za sagledavanje značaja i rada jedne, od ključnih institucija iz oblasti kulturne baštine Crne Gore, ilustrujući to konkretnim prikazom preduzetih aktivnosti na konzervaciji preko 2500 predmeta različitog oblika, od različitih vrsta metala, koji se danas nalaze izloženi u vitrinama muzeja i u riznicama manastira i crkava na tlu Crne Gore. Postupci pri konzerviranju i sami konzervirani predmeti od metala, koji pripadaju posebno bogatom segmentu pokretnih kulturnih dobara, svojim oblicima, načinu izrade i vrsti metala

od kojih su napravljeni, predstavljaju dio bogate osnove za sagledavanje i izučavanje kulturne prošlosti Crne Gore.

4.11. Naziv aktivnosti: Dugometražni dokumentarno - igrani film "Dimitrije Sinajit – otac crnogorske književnosti i izložba

Realizator: „Boka F“, d. o. o.

Opredijeljena sredstva: 5.000,00 €

Obrazloženje: Projekat se odnosi na prezentaciju rukopisa „Psaltir Dimitrija Sinaja“, koji je nastao, prema dosadašnjim naučnim istraživanjima, oko 1075. godine, u manastiru Sv. Katarina, na Sinaju. Rukopis ima 272 stranice i otkriven je 1858. godine, u Egiptu, gdje se i danas nalazi. Kako se do skoro mislilo, autor rukopisa je bio sa prostora istočnog Balkana: iz Bugarske, Srbije ili Grčke. Posljednja istraživanja koja su sprovedena od strane ovog realizatora i njihovih saradnika, ukazuju da je autor sa prostora Crne Gore. U odnosu na dosadašnja istraživanja, projektom se kroz dokumentarno – igrani film i izložbu, želi prezentovati ovaj rukopis, koji do sada nije prezentovan crnogorskoj javnosti.

V. OPIS AKTIVNOSTI NADLEŽNIH ORGANA I TIJELA ZA PRAĆENJE SPROVOĐENJA PROGRAMA

U skladu sa članom 128 Zakona o zaštiti kulturnih dobara, godišnji Program zaštite donosi Vlada, na prijedlog Ministarstva. Shodno predmetnom zakonskom osnovu, Ministarstvo je nadležni organ zadužen za praćenje sprovođenja programa. U cilju obezbjeđenja kvalitetnog monitoringa realizacije Programa zaštite, a imajući u vidu da su realizatori fizička i pravna lica koja imaju prebivalište u Crnoj Gori, odnosno koja su u Crnoj Gori registrovana za obavljanje djelatnosti kulture, vlasnici, odnosno držaoci³ kulturnog dobra, odnosno nosioci, čuvari nematerijalne baštine⁴, u skladu sa zakonom, Ministarstvo sa realizatorima za svaki projekat ponaosob zaključuje ugovor o sufinansiranju, odnosno finansiranju projekta. Ovim ugovorima su precizno definisane obaveze realizatora u dijelu praćenja i izvještavanja koje podrazumijevaju dostavljanje kvartalnih stručnih izvještaja o stepenu realizacije projekta, sa svim relevantnim podacima. Radi kontrole namjenskog korišćenja sredstava, realizator je obavezan da, u roku od 30 dana od dana završetka projekta, Ministarstvu dostavi konačni izvještaj, na obrascu koji se dostavlja uz ugovor, o sprovođenju projekta, odnosno programa koji, u bitnom, treba da sadrži: detaljan izvještaj o izvršenim radovima sa foto-dokumentacijom svih faza i izvještaj o stručnom nadzoru; finansijski izvještaj, sa dokazima o svim troškovima, te priloge vezane uz sprovođenje programa/projekta, čime se obezbjeđuje kontinuirano praćenje realizacije Programa zaštite od strane njegovog predlagača.

VI. NAČIN IZVJEŠTAVANJA I EVALUACIJE

Ministarstvo kulture i medija, kao predlagač Programa zaštite, izvještava Vladu Crne Gore, a u skladu sa Programom rada Vlade Crne Gore. Izvještavanje podrazumijeva sumarni prikaz informacija o svim projektima sadržanim u Programu zaštite i očuvanja kulturnih dobara za odnosnu godinu, uključujući i Prijedlog programa za narednu godinu. Izvještajem se prikazuje nivo ispunjenosti

³ Držalac kulturnog dobra je pravno ili fizičko lice koje posjeduje kulturno dobro, a nije njegov vlasnik.

⁴ Nosilac, odnosno čuvar nematerijalne baštine je pojedinac, zajednica ili druga organizacija koja sprovodi, održava i prenosi nematerijalno kulturno dobro.

prethodno postavljenih ciljeva koji se odnose na ravnomjeran razvoj konzervatorske, muzejske, bibliotečke, arhivske i kinotečne djelatnosti na teritoriji Crne Gore.

Cilj Izvještaja je da prikaže:

- realizovane projekte;
- projekte čija je realizacija u toku sa prijedlogom novog roka realizacije i obrazloženjem;
- projekte koji nijesu realizovani, sa obrazloženjem razloga za isto;
- nivo realizacije Programa;
- preporuke za naredni period realizacije.

VII. INFORMACIJA ZA JAVNOST O CILJEVIMA I OČEKIVANIM UČINCIMA PROGRAMA U SKLADU SA KOMUNIKACIONOM STRATEGIJOM VLADE CRNE GORE

Programom zaštite Ministarstvo kulture i medija, u skladu sa prioritetima iz Programa rada Vlade Crne Gore za 2023. godinu, preduzima kontinuirane aktivnosti na stvaranju uslova, ne samo za zaštitu i očuvanje kulturne baštine, već i za podsticaj investicijama u ovoj oblasti, razvoju kulturnog turizma i valorizaciji i prezentaciji kulturnih dobara u turističke svrhe.

Proces izrade Programa zaštite, nakon izmjena i dopuna Zakona o zaštiti kulturnih dobara u 2019. godini, podrazumijeva postupak izbora predloženih projekata kroz Konkurs i u konačnom bazira se na prijedlogu Komisije o raspodjeli sredstava za Program zaštite.

Ministarstvo kulture i medija vrši pravovremeno informisanje javnosti o efektima realizacije projekata iz Programa zaštite, donošenjem godišnjeg Izvještaja o njegovoj realizaciji, saradnjom sa medijima i drugim aktivnostima na prezentaciji i popularizaciji.

VIII. ZAKLJUČAK

Godišnji program zaštite, kao model finansiranja, dosadašnjim konceptom u odnosu na raspoloživa sredstva, treba da unaprjedi stanje i uslove zaštite kulturne baštine. Programom zaštite i očuvanja kulturnih dobara za 2023. godinu podržano je **45 projekata**.

Dosadašnji rezultati projekata su pružili važne podatke o ranijem životu na prostoru Crne Gore, od praistorije do danas, ukazali na potrebu i značaj zaštite i očuvanja nepokretne, pokretne i nematerijalne kulturne baštine, kao reprezentiva naše prošlosti i dali mogućnost za integralnu zaštitu kulturne baštine i pripremu kulturnih dobara za prezentaciju i održivo korišćenje. Poštovanjem kulturne raznolikosti i dokumentovanjem nematerijalne baštine, projektima se unaprjeđuje stanje i postiže zaštita i očuvanje kulturnog nasljeđa za buduće generacije.